

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO BAUSMIŲ IR
NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMO ĮSTATYMO NR. X-1710 PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatyme (toliau – Įstatymas) nustatyta minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau – MVPD) apskaičiavimo tvarka, socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių – bazinės socialinės išmokos (toliau – BSI), šalpos pensijų bazės (toliau – ŠPB), tikslinių kompensacijų bazės (toliau – TKB), valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) (toliau kartu – baziniai dydžiai) – indeksavimo taisyklės, juos susiejant su praėjusių metų MVPD. MVPD – tai atspirties taškas socialinės apsaugos išmokų adekvatumo vertinimui, taip pat šių išmokų kasmetiniam indeksavimui. Šis dydis ir jo pokyčiai atspindi maisto kainų augimo, vartojimo struktūros ir prognozuojamus suderinto vartotojų kainų indekso (toliau – SVKI) pokyčius. Taip siekiama palaikyti su MVPD susijusių socialinių išmokų perkamąją galią, minimalų su MVPD susijusių socialinių išmokų gavėjų vartojimo lygį.

Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) parengimą paskatino šios priežastys:

1. Per lėtas bazinių dydžių augimas, palyginti su darbo užmokesčio augimu. Pavyzdžiui, 2025 m. rugsėjo mėn. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paskelbtame Ekonominės raidos scenarijuje prognozuojama, kad 2026 m. vidutinis darbo užmokestis išaugs 7,3 proc., o pagal šiuo metu galiojančią tvarką apskaičiuoti baziniai dydžiai išaugtų 0–1 proc. Atsižvelgiant į tai, kad įprastai skurdo rizikos riba didėja panašiu tempu, kaip ir vidutinis darbo užmokestis, šiuo metu neužtikrinamas pakankamas nepasiturinčių gyventojų pajamų augimas ir tai kartu gali turėti įtakos šios grupės skurdo rizikos gylio didėjimui.

2. Baziniai dydžiai nesiekia MVPD ir taip nėra užtikrinamas didesnis socialinės apsaugos sistemos adekvatumas. Pavyzdžiui, 2025 m. socialinei pašalpai apskaičiuoti ir nustatyti teisę gauti socialinę pašalpą naudojamas VRP dydis siekia tik 49,6 proc. praėjusių metų MVPD, ŠPB – 55,6 proc. praėjusių metų MVPD, išmokoms vaikams apskaičiuoti naudojamas BSI – 15,7 proc. praėjusių metų MVPD, TKB – 46,6 proc. praėjusių metų MVPD.

3. Per lėta su MVPD susijusių dydžių indeksacija, kai yra atsižvelgiama į praėjusių metų MVPD. Pavyzdžiui, 2022 m. infliacijos šuolis MVPD atspindėjo tik 2023 m., o su juo susijusiuose baziniuose dydžiuose – tik 2024 m., todėl vėluojama 2 metus, lyginant su realiu kainų augimu. Siekdama sumažinti šį vėlavimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė sprendimą papildomai dar kartą didinti socialinių išmokų dydžius nuo 2022 m. birželio 1 d. Per lėtas bazinių dydžių augimas ir poreikis priimti minėtus sprendimus rodo poreikį tobulinti dabartinę su MVPD susijusių dydžių indeksavimo tvarką.

4. Poreikis MVPD ir bazinių dydžių indeksavimo tvarką suderinti su Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto planavimo ciklu – MVPD ir bazinius dydžius apskaičiuoti anksčiau metų eigoje, t. y. prieš pradedant formuoti ateinančių 3 metų valstybės biudžeto lėšų poreikį.

5. Siekis išvengti staigių MVPD šuolių. Pavyzdžiui, tarp 2022 m. ir 2023 m. MVPD didėjo 32,6 proc. o tarp 2023 m. ir 2024 m. – 26 proc. Toks spartus MVPD didėjimas turi įtakos ženkliam papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikio išaugimui. MVPD pokyčiai 2023 m. ir 2024 m. buvo

susiję su infliacija, bet taip pat su Engelio koeficiento, taikomo apskaičiuojant ateinančių metų MVPD, reikšmės pasikeitimu. MVPD pokyčiai galimi ir dėl Minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. V-157 „Dėl Minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo“, pakeitimų. Įstatyme nėra numatyta MVPD šuolių saugiklių. Be to, nors Įstatyme yra numatyta, kad MVPD negali mažėti tik esant defliacijai, MVPD mažėjimas yra įmanomas neigiamą kryptimi keičiantis su vartojimo struktūra susijusiems parametrams (Engelio koeficientui, minimaliai būtiniausių maisto produktų sudėčiai).

Pagrindinis Įstatymo projekto tikslas – stiprinti socialinės apsaugos išmokų įtaką skurdo ir pajamų nelygybės mažinimui ir užtikrinti efektyvesnę valstybės biudžeto lėšų planavimą ir panaudojimą.

Bazinių dydžių indeksavimas turi didelę įtaką mažinant skurdo ir nelygybės rodiklius.

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, skurdo rizikos lygis 2024 m. (rodantis 2023 m. pajamų situaciją) šalyje sudarė 21,5 proc. ir, palyginti su 2023 m., didėjo 0,9 procentinio punkto, tad galima teigti, kad įvairių socialinių išmokų indeksacija 2023 m. neatsvėrė infliacijos, kuri 2023 m. siekė daugiau kaip 9 proc.

Didėjanti infliacija ir pragyvenimo išlaidos sumažino gyventojų perkamąją galią, ypač paveikdamos mažesnes pajamas gaunančius asmenis. Nors vidutinės disponuojamos pajamos augo, jos ne visada spėjo augti kartu su infliacija, todėl realios asmenų pajamos mažėjo. Didžiausia infliacija buvo 2022 m. ir siekė net 19,7 proc. Atsižvelgdama į augančią infliaciją ir mažėjančią gyventojų perkamąją galią, Vyriausybė priėmė sprendimą papildomai dar kartą didinti socialinių išmokų dydžius nuo 2022 m. birželio mėn.

Daugelio atskirų tikslinių grupių, kurios dažniausiai susiduria su skurdu ar socialine atskirtimi, skurdo rizikos lygis 2024 m., lyginant su 2023 m., taip pat padidėjo, nes vidutinis darbo užmokestis augo sparčiau nei socialinės išmokos.

Vaikų iki 18 metų skurdo rizikos lygis, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 2 procentiniais punktais ir 2024 m. sudarė 19 proc., 18–64 metų asmenų – padidėjo 0,7 procentinio punkto ir sudarė 17,3 proc.

Namų ūkiuose su vaikais skurdo rizikos lygis 2024 m. buvo 16,9 proc. ir, palyginti su 2023 m., padidėjo 1,2 procentinio punkto. Namų ūkiuose be vaikų skurdo rizikos lygis per metus padidėjo 0,5 procentinio punkto ir 2024 m. sudarė 25,3 proc.

Žemiau skurdo rizikos ribos buvo 8,3 proc. dirbančių asmenų, 59,5 proc. bedarbių. Dirbančių asmenų skurdo rizikos lygis, palyginti su 2023 m., padidėjo 0,4 procentinio punkto, bedarbių asmenų – išliko toks pat, senatvės pensininkų – padidėjo 0,7 procentinio punkto.

Socialinių išmokų įtaka skurdo rizikos lygiui, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo nuo 8,8 iki 7,5 procentinio punkto. Socialinės išmokos didžiausią įtaką turėjo vieno suaugusio asmens su vaikais skurdo rizikos lygiui: atėmus socialines išmokas, šiuose namų ūkiuose skurdo rizikos lygis 2024 m. padidėtų nuo 31,6 iki 49,1 proc.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Pakeisti socialinių išmokų bazinių dydžių indeksavimo tvarką, siekiant užtikrinti, kad ji atspindėtų kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčius.
2. Užtikrinti subalansuotą ir laiku atliekamą valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų planavimą.
3. Įstatymo nuostatas suderinti su aktualiomis Lietuvos Respublikos oficialiosios statistikos įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo nuostatomis.
4. Atlikti Įstatymo redakcinio pobūdžio patikslinimus.

Įstatymo projektas parengtas įgyvendinant Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. XV-439 „Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 132 punktą „Tobulinsime socialinės paramos išmokų apskaitos rodiklių indeksavimo tvarką, kad ji labiau atspindėtų gyvenimo lygio pokyčius šalyje. Sieksime, kad su šiais rodikliais susietų socialinės paramos išmokų dydžiai nuosekliai artėtų prie minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau – MVPD)“ ir 133 punktą „Asmenims su negalia, pensinio amžiaus žmonėms, kurie neįgijo būtinojo stažo socialinio draudimo pensijai, sieksime laipsniškai didinti šalpos pensijų bazę iki MVPD“.

Įstatymo projektas parengtas įgyvendinant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane „Naujos kartos Lietuva“ numatytą reformą „Garantuota minimalių pajamų apsauga“, kurios tikslas – didinti pažeidžiamiausių grupių socialinę gerovę ir sumažinti skurdą. Įgyvendinant vieną iš šios reformos priemonių – minimalių pajamų sistemos studiją ir susijusių teisės aktų pakeitimus, 2022 m. parengta Minimalių pajamų adekvatumo studijos ataskaita (<https://socmin.lrv.lt/lt/es-investicijos/sadm-igyvendinami-projektai/projekto-minimaliu-pajamu-sistemos-adekvatumo-studija-pristatymas>), kurioje kompleksiskai įvertinta minimalių pajamų sistema Lietuvoje, identifiкуotos jos tobulinimo kryptys, siekiant sumažinti skurdą ir užtikrinti efektyvesnę lėšų panaudojimą. Atsižvelgiant į Minimalių pajamų adekvatumo studijos ataskaitoje pateiktas rekomendacijas, Įstatymo projektu keičiama socialinių išmokų bazinių dydžių indeksavimo tvarka, siekiant užtikrinti, kad ji atspindėtų kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčius.

Įstatymo projektas turėtų būti svarstomas kartu su Lietuvos Respublikos 2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projektu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Strateginių sprendimų paramos grupės vadovė Ugnė Užgalė (tel. +370 695 03 815, el. p. ugne.uzgale@socmin.lt) ir vyresnioji patarėja Aušra Saukaitienė (tel. +370 618 75 449, el. p. ausra.saukaitiene@socmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

3.1. Valstybinių pensijų įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinių pensijų, nukentėjusiųjų asmenų valstybinių pensijų, mokslininkų valstybinių pensijų, Respublikos Prezidento sutuoktinio valstybinių pensijų dydžio matas yra valstybinių pensijų bazė, galiojanti tą kalendorinį mėnesį, už kurį mokama atitinkama valstybinė pensija. Šiuo metu galiojančio Įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 6 punkte įtvirtinta perteklinė nuostata, kad valstybinių pensijų bazė – rodiklis valstybinių pensijų dydžiams, kurie siejami su valstybinių pensijų baze, apibrėžti ir apskaičiuoti.

3.2. Vadovaujantis Įstatymo 2 straipsnio 3 dalimi, BSI negali sudaryti mažiau negu 16 proc., ŠPB negali sudaryti mažiau negu 56 proc., TKB negali sudaryti mažiau negu 47 proc., VRP negali sudaryti mažiau negu 50 proc. praėjusių metų MVPD.

BSI dydis taikomas socialinės apsaugos išmokų ir kitiems teisės aktų nustatytiems dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti, nuo jo priklauso šie išmokų vaikams ir kitų išmokų dydžiai: vienkartinė išmoka vaikui, išmoka vaikui (vaiko pinigai), papildomai skiriama išmoka vaikui, laidojimo pašalpa, vaikų išlaikymo išmokos, socialinė parama mokiniams, lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacija, būsto pritaikymo asmenims su negalia darbų išlaidų kompensacija ir kt. BSI dydis taikomas ir kitiems teisės aktuose nustatytiems dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti.

ŠPB yra Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatyme nustatytų šalpos išmokų (šalpos negalios pensijų, šalpos senatvės pensijų, šalpos našlaičių pensijų, šalpos kompensacijų ir socialinių pensijų) dydžio matas. Šalpos išmokų paskirtis – užtikrinti minimalias pajamas asmenims su negalia ir senatvėje jokių pajamų negaunantiems arba labai mažas pajamas (jei socialinio draudimo pensijos dydis neviršija nustatyto šalpos pensijos dydžio) gaunantiems asmenims.

TKB yra Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatyme nustatytų individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijų dydžio matas. Tikslinės individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijas gauna asmenys su negalia, kuriems nustatytas individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikis. Tikslinė individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacija – papildoma išmoka, mokama kartu su socialinio draudimo arba šalpos pensija.

VRP dydis taikomas vertinant asmens pajamas ir (ar) turtą, suteikiant teisę jam gauti socialinę paramą, taip pat nustatant socialinės apsaugos dydžius. Nuo VRP dydžio priklauso socialinės pašalpos, būsto šildymo išlaidų kompensacijos, vienkartinės įsikūrimo pašalpos prieglobsčio gavėjams ir Lietuvos Respublikos piliečiams, lietuvių kilmės asmenims ir jų šeimos nariams, perkeltiems iš humanitarinės krizės ištiktų šalių, mėnesinės piniginių pašalpos prieglobsčio gavėjų ir Lietuvos Respublikos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių, perkeltų iš humanitarinės krizės ištiktų šalių, būtiniausioms reikmėms, pašalpos maistui ir smulkioms išlaidoms užsieniečiams, gyvenantiems Priėmimo ir integracijos agentūros laikino apgyvendinimo vietose, dydžiai, teisė į socialinę pašalpą, mokinių nemokamą maitinimą ir paramą mokinio reikmenims įsigyti, papildomą išmoką vaikui nepasiturinčioms šeimoms, paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, paramą palaikams parvežti.

3.3. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte, 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte ir 3 straipsnio 2 dalies 2 punkte vartojamas nuo 2023 m. sausio 1 d. nebeaktualus Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaigos pavadinimas – Lietuvos statistikos departamentas.

3.4. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodoma, kad MVPD apskaičiuojamas vadovaujantis vidutinės metinės infliacijos ateinančių metų rugsėjo mėnesio prognoze, kurią apskaičiuoja ir skelbia Lietuvos bankas, o Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad pagal Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijų rengiamas Lietuvos Respublikos tam tikrų metų biudžeto patvirtinimo įstatymo, kuriuo tvirtinami Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų rodikliai ir vidutinės trukmės konsoliduotojo biudžeto rodikliai, projektas. Taigi valstybės biudžeto pajamos ir išlaidos turėtų būti planuojamos vadovaujantis Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijuje skelbiamais rodikliais. Be to, MVPD skaičiavimuose, remiantis rugsėjo mėnesį skelbiamomis prognozėmis, susiduriama su rizika, kad baziniai dydžiai ir MVPD (kuris tiesiogiai susietas su mažų pensijų priemokomis) gali būti apskaičiuoti tik metų pabaigoje, kai ateinančių metų valstybės biudžeto lėšų poreikis jau būna suplanuotas.

3.5. Įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad, apskaičiuojant ateinančių kalendorinių metų MVPD, vadovaujama Lietuvos banko skelbiama rugsėjo mėnesio suderinto vartotojų kainų indekso prognoze (toliau – SVKIP). Valstybės biudžeto pajamos planuojamos vadovaujantis Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijuje skelbiamais rodikliais. Valstybės biudžeto pajamos ir išlaidos turėtų būti planuojamos vadovaujantis tomis pačiomis prognozėmis. Siekiant užtikrinti subalansuotą ir laiku atliekamą valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų planavimą, baziniai dydžiai ir MVPD turėtų būti apskaičiuoti anksčiau.

3.6. Įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kiekvienais metais apskaičiuoja ateinančių kalendorinių metų MVPD euro tikslumu ir iki gruodžio 31 d. jį patvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Įstatymo projektu siūloma išdėstyti Įstatymą nauja redakcija ir nustatyti MVPD ir bazinių dydžių indeksavimo tvarką, atspindinčią kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčius. MVPD apskaičiavimo pokyčiai, kaip ir šiuo metu galiojantis MVPD apskaičiavimo mechanizmas, ir toliau atsižvelgs ir maisto produktų kainų pokyčius, tik, siekiant ankstesnio šio rodiklio apskaičiavimo ir bazinių dydžių susiejimo su MVPD pokyčiais ateinantiems metams, maisto produktų kainos būtų imamos už ankstesnius metus ir vadovaujamosi 2 metų (einamųjų ir ateinančių) vidutinės metinės infliacijos prognozėmis. Baziniai dydžiai būtų susieti ne su praėjusių metų MVPD, bet su MVPD ir darbo užmokesčio pokyčiais ir būtų indeksuojami pagal šių komponentų vidutinę reikšmę. Tai užtikrintų bazinių dydžių augimą esant žemos infliacijos laikotarpiui, nes būtų atsižvelgiama į darbo užmokesčio pokyčius ir atvirkščiai. Taip būtų užtikrinama, kad visų bazinių dydžių indeksavimo lygis būtų vienodas, tik skirtųsi atskaitos, kuriai šis indeksavimas yra taikomas, taškas (bazės). Tai leistų išspręsti ir klausimą, kodėl vieni baziniai dydžiai yra susieti didesniu praėjusių metų MVPD procentu (kaip kad yra dabar).

Siekiant užtikrinti bazinių dydžių indeksavimo nuoseklumą, nuo 2019 m. bazinių dydžių indeksacija yra susieta su praėjusių metų minimalių vartojimo poreikių dydžiu.

1 lentelė. MVPD ir baziniai dydžiai 2017–2025 m.

Metai	MVPD, Eur	ŠPB, Eur	VRP, Eur	BSI, Eur	TKB, Eur
2017	238	112	102	38	112
2018	245	130	122	38	112
2019	251	132	122	38	114
2020	257	140	125	39	117
2021	260	143	128	40	120
2022 m. sausio mėn.	267	150	129	42	126
2022 m. birželio mėn.	267	173	147	46	138
2023	354	184	157	49	147
2024	446	197	176	55	165
2025	450	248	221	70	208

Įstatymo projektu siūlomi MVPD ir bazinių dydžių apskaičiavimo tvarkos pakeitimai padėtų užtikrinti glaudesnę socialinės apsaugos išmokų ryšį su vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio augimo dinamika, taip pat didinti šių išmokų perkamąją galią ir santykį su MVPD.

Praėję metai (kai buvo aukšta infliacija) parodė, kad bazinių dydžių susiejimas su praėjusių metų MVPD nepakankamai apsaugojo gyventojų pajamas ir išlaikė jų perkamąją galią. Įstatymu patvirtintoje indeksavimo tvarkoje atsižvelgiama tik į kainų pokyčius laike, o Įstatymo projekte siūloma atsižvelgti ne tik į MVPD pokyčius tarp metų (kas apima maisto ir ne maisto kainų pokyčius), bet ir į šalies ekonominės raidos tendencijas (vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio pokyčius). Taip siekiama užtikrinti taiklesnę socialinės apsaugos išmokų augimą ne tik esant aukštoms kainoms, bet ir gerėjant šalies ekonominei padėčiai.

Pavyzdžiui, nustatant 2026 m. MVPD, buvo įvertintos Valstybės duomenų agentūros apskaičiuotos 2024 m. I–IV ketvirčių mėnesių vidutinės mažmeninės maisto prekių kainos, kurios buvo indeksuotos atsižvelgiant į Finansų ministerijos apskaičiuotą ir 2025 m. kovo mėnesį

Ekonominės raidos scenarijuje paskelbtą vidutinės metinės infliacijos 2025 ir 2026 m. prognozę, o, nustatant 2027 m. MVPD, buvo įvertintos 2025 m. prognozuojamos vidutinės mažmeninės maisto prekių kainos (t. y. Valstybės duomenų agentūros apskaičiuotos 2024 m. I–IV ketvirčių mėnesių vidutinės mažmeninės maisto prekių kainos indeksuotos atsižvelgiant į 2025 m. kovo mėnesį Ekonominės raidos scenarijuje paskelbtą vidutinės metinės infliacijos 2025 m. prognozę), kurios buvo indeksuotos atsižvelgiant į vidutinės metinės infliacijos 2026 ir 2027 m. prognozę ir t. t.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kiekvienais metais apskaičiuoja ateinančių 3 metų MVPD ir bazinius dydžius, t. y. galima teigti, kad patikslinami praėjusiais metais apskaičiuoti $n+2$ ir $n+3$ metų MVPD ir baziniai dydžiai. Pažymėtina, kad kasmet pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamą Lietuvos Respublikos tam tikrų metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projekto rengimo planą, asignavimų valdytojai apskaičiuoja ateinančių 3 metų lėšų poreikį (t. y. patikslina ateinančių 2 metų jau pateiktą lėšų poreikį ir nustato trečiųjų metų lėšų poreikį).

Įstatymo projektu siūloma bazinius dydžius, nuo kurių priklauso įvairių išmokų dydžiai, 2026 m. padidinti didesniu dydžiu (lyginant siūlomą tvarką su dabar galiojančia tvarka) 5,2–5,7 proc. 2026 m., palyginti su 2025 m., BSI dydis padidėtų 5,7 proc. (vietoje 0 proc.), ŠPB dydis – 5,2 proc. (vietoje 0,8 proc.), TKB dydis – 5,3 proc. (vietoje 1 proc.), VRP dydis – 5,4 proc. (vietoje 0,9 proc.). Lentelėse pateikti baziniai dydžiai 2026–2028 m. pagal Įstatymu patvirtintą indeksavimo tvarką (2 lentelė) ir Įstatymo projektu siūlomą indeksavimo tvarką (3 lentelė).

2 lentelė. Baziniai dydžiai 2026–2028 m. pagal Įstatymu patvirtintą indeksavimo tvarką

Metai	ŠPB, Eur	VRP, Eur	BSI, Eur	TKB, Eur
2026	250	223	70	210
2027	259	231	73	217
2028	266	237	75	223

3 lentelė. Baziniai dydžiai 2026–2028 m. pagal Įstatymo projektu siūlomą indeksavimo tvarką

Metai	ŠPB, Eur	VRP, Eur	BSI, Eur	TKB, Eur
2026	261	233	74	219
2027	272	243	77	228
2028	283	253	80	237

Šiuo metu Įstatymu patvirtinta bazinių dydžių indeksavimo tvarka atsilieka nuo realių pokyčių visuomenėje, nes baziniai dydžiai yra susieti su praėjusių metų MVPD. Pagal šiuo metu Įstatymu patvirtintą indeksavimo tvarką baziniai dydžiai didėtų minimaliai (BSI dydis nesikeistų), o prognozuojamas darbo užmokesčio augimas 2026 m., remiantis Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijumi (2025 m. rugsėjo mėn.), yra 7,3 proc. Taikant tik nuo kainų priklausančią indeksaciją, esant žemesniam infliacijos lygiui, nėra užtikrinama asmenų, kurie gauna socialines išmokas, perkamoji galia. Todėl esant žemam infliacijos lygiui, baziniai dydžiai, susieti su praėjusių metų MVPD dydžiu, didėja lėtai arba visai nedidėja, o vidutinis darbo užmokestis, kartu ir skurdo rizikos riba auga sparčiau, todėl asmenys ar šeimos, kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra socialinės išmokos, negali palaikyti visuomenėje priimtino pragyvenimo lygio ir susiduria su dar didesne socialine atskirtimi.

Vadovaujantis Įstatymo projektu, siūloma indeksavimo tvarka atsižvelgia tiek į kainų, tiek į darbo užmokesčio pokyčius šalyje, o taikomas indeksavimo mechanizmas (50 proc. sudaro MVPD pokyčiai tarp metų ir 50 proc. sudaro darbo užmokesčio pokyčiai) leidžia užtikrinti, kad su baziniais

dydžiais susietų išmokų perkamoji galia neatsiliktų nuo ekonominių pokyčių visuomenėje ir taip pat užtikrintų, kad nepasikartotų pastaraisiais metais įvykę indeksavimo šuoliai.

Analizuojant užsienio šalių praktiką pagal viešojoje erdvėje pateikiamą prieinamą informaciją, pastebima, kad tarp Europos Sąjungos šalių yra taikomi įvairūs socialinių išmokų indeksavimo mechanizmai (indeksavimas, priklausantis nuo Vyriausybės sprendimų (pvz., Bulgarija, Kroatija); indeksavimas, susietas su kainų pokyčiais (pvz., Ispanija, Švedija, Slovėnija); indeksavimas, susietas su darbo užmokesčio pokyčiais (pvz., Liuksemburgas (dalis išmokų)); indeksavimas, taikomas derinant kelis komponentus (kainų ir darbo užmokesčio pokyčiai) (pvz., Vokietija); pensijų pokyčiai ir Vyriausybės nutarimas (pvz., Kipras) ir kt.). Vokietija taiko panašų į šiame Įstatymo projekte siūlomą bazinių dydžių indeksavimo tvarką, tik taiko skirtingus koeficientus kainų pokyčio ir darbo užmokesčio pokyčio komponentams: 70 ir 30 proc., o šiuo Įstatymo projektu siūlomas vienodas – po 50 proc. MVPD pokyčiams tarp metų ir darbo užmokesčio pokyčiams. Toks vienodas svorio paskirstymas indeksavime užtikrina tolygų pokytį tarp metų, bazinių dydžių didėjimą kasmet, atitinkamai su šiais dydžiais susietų socialinių išmokų didėjimą, sklandesnį ir tolygesnį biudžeto planavimą išvengiant didelių šuolių tarp metų, kaip buvo pastaraisiais metais.

Taikydama Europos Sąjungos mokesčių ir išmokų mikrosimuliaciniu modelį „Euromod“, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atliko 2026 metų socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių didinimo kontrafaktinį poveikio vertinimą. Remiantis vertinimo rezultatais, lyginant Įstatymo nuostatas, reglamentuojančias MVPD ir bazinių dydžių apskaičiavimo tvarką, su Įstatymo projekto nuostatomis, kuriomis siūloma nustatyti socialinių išmokų atskaitos rodiklių indeksavimo tvarką, atsižvelgiant į kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčius, galima teigti, kad numatomi pakeitimai visos populiacijos skurdo rizikos lygio mažinimui poveikio neturės, tačiau žymesnis poveikis matomas tikslinėms grupėms: vaikų skurdo rizikos lygis mažės 0,4 proc. punkto, darbingo amžiaus asmenų – 0,2 proc. punkto, o bendrai mažiausias pajamas turinčių asmenų pajamos išaugs 1,4 proc.

4.2. Atsižvelgiant į tai, kad Biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad pagal Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijų rengiamas Lietuvos Respublikos tam tikrų metų biudžeto patvirtinimo įstatymo, kuriuo tvirtinami Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų rodikliai ir vidutinės trukmės konsoliduotojo biudžeto rodikliai, projektas, nustatant MVPD ir bazinius dydžius, Įstatymo projektu siūloma vadovautis ne Lietuvos banko, o Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijuje skelbiamomis prognozėmis. Taip siekiama užtikrinti subalansuotą valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų planavimą, t. y. valstybės biudžeto pajamos ir išlaidos būtų planuojamos vadovaujantis tomis pačiomis prognozėmis.

4.3. Įstatymo projektu siūloma vadovautis einamųjų metų kovo mėnesį, o ne rugsėjo mėnesį Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijuje skelbiamomis prognozėmis. Taip siekiama užtikrinti, kad MVPD ir baziniai dydžiai būtų apskaičiuoti anksčiau ir tai leistų tikslingiau planuoti ateinančių metų valstybės biudžeto lėšų poreikį. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma ateinančių kalendorinių metų MVPD apskaičiuoti ir socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtinti iki birželio 30 d.

4.4. Atsižvelgiant į Valstybinių pensijų įstatymo 2 straipsnio 3 dalį, Įstatymo projekte atsisakyta nuostatos dėl valstybinių pensijų bazės.

4.5. Įstatymo projekto nuostatos suderintos su Oficialiosios statistikos įstatymu (Lietuvos statistikos departamento pavadinimas pakeistas į aktualų šios institucijos pavadinimą – Valstybės duomenų agentūra).

4.6. Siekiant tiksliau atspindėti Įstatymo reguliavimo sritį, Įstatymo projektu siūloma patikslinti Įstatymo pavadinimą ir jame vartojamą „socialinės paramos“ sąvoką pakeisti sąvoka

„socialinės apsaugos“. Sąvoka „socialinė apsauga“ apima platesnę su baziniais dydžiais susijusių išmokų, kompensacijų ir socialinės paramos sritį, į kurią įeina ne tik socialinė parama nepasiturintiems gyventojams, bet ir išmokos vaikams, socialinio draudimo išmokos, kompensacijos asmenims su negalia bei kitos priemonės, skirtos asmenų socialinei apsaugai užtikrinti.

4.7. Atsižvelgiant į tai, kad lėšų poreikis Lietuvos Respublikos 2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projekte numatytais socialinės apsaugos išmokoms apskaičiuotas vadovaujantis Įstatymo projekte nustatyta tvarka nustatytais baziniais dydžiais, Įstatymo projekto 2 straipsnyje siūloma nustatyti įgyvendinimo ir taikymo tvarką, nustatant, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2025 metais apskaičiuoja ateinančių kalendorinių metų bazinės socialinės išmokos dydį, šalpos pensijų bazės dydį, tikslinių kompensacijų bazės dydį ir valstybės remiamų pajamų dydį (toliau kartu – baziniai dydžiai) euro tikslumu ir iki 2025 m. gruodžio 31 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus. MVPD ir baziniai dydžiai, apskaičiuoti ir patvirtinti vadovaujantis ankstesnio teisinio reguliavimo nuostatomis, galioja iki 2025 m. gruodžio 31 d.

4.8. Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kiekvienais metais apskaičiuoja ateinančių kalendorinių metų MVPD euro tikslumu ir iki birželio 30 d. jį patvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektą numatoma teikti svarstyti Lietuvos Respublikos Seimo rudens sesijoje, Įstatymo projekto 2 straipsnyje siūloma nustatyti Įstatymo įgyvendinimo ir taikymo tvarką, nustatant, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2025 m. apskaičiuoja ateinančių kalendorinių metų minimalių vartojimo poreikių dydį euro tikslumu ir iki gruodžio 31 d. jį patvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma, teigiamas poveikis aptartas šio aiškinamojo rašto 4 punkte.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsniu, atlikus Įstatymo projekto antikorupcinį vertinimą, nenumatyta, kad Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas galėtų kelti korupcijos riziką.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas Įstatymo projektas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos

ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu teikiamas pasiūlymas dėl naujos sąvokos apibrėžimo, kuris suderintas su Valstybine lietuvių kalbos komisija Terminų banko įstatymo nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės normoms.

Įstatymo projektu neperkeliami ir neįgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

Įstatymo projektas nenotifikuotinas Europos Komisijai.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Pritarus Įstatymo projektu teikiamiems pasiūlymams, iki 2025 m. gruodžio 31 d. planuojama parengti ir priimti šiuos įgyvendinamuosius teisės aktus:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 1206 „Dėl socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių dydžių patvirtinimo“ pakeitimo“ (rengėja – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija);

2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą „Dėl 2026 metų minimalių vartojimo poreikių dydžio patvirtinimo“ (rengėja – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimais, Įstatymo projektu teikiamiems pasiūlymams įgyvendinti papildomų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikis lyginant jį su 2025–2027 m. Strateginiame veiklos plane Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai patvirtintomis lėšomis, sudaro: 2026 m. – 84 mln. eurų, 2027 m. – 130,6 mln. eurų, 2028 m. – 210,8 mln. eurų.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos finansų ministerijos darbo tvarka pateikta informacija, Įstatymo projekte teikiamiems siūlymams įgyvendinti Lietuvos Respublikos 2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projekte 2026 m. papildomai numatyta 63,8 mln. eurų (iš jų: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai – 55,1 mln. eurų, kitoms institucijoms – 8,7 mln. eurų), 2027 m. – 107,7 mln. eurų (iš jų: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai – 93,0 mln. eurų, kitoms institucijoms – 14,7 mln. eurų), 2028 m. – 184,3 mln. eurų (iš jų: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai – 160,4 mln. eurų, kitoms institucijoms – 23,9 mln. eurų).

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą, nebuvo gauta specialistų vertinimų ir išvadų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą – „bazinė socialinė išmoka“, „šalpos pensijų bazė“, „tikslinių kompensacijų bazė“, „valstybės remiamos pajamos“, „minimalių vartojimo poreikių dydis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.